

ÖZBEK TÜRKLERİNİN ŞAİRİ: ABDULLA ARIPOV

DR. ERTUĞRUL YAMAN

Son dönem Özbek şiirinin en güçlü isimlerinden birisi olan Abdulla Aripov, 1941 yılında Kaşkaderya vilâyeti Kasan ilçesinin Neköz köyünde dünyaya gelmiştir. Orta öğretimini 1958 yılında üstün başarıyla tamamlayan Aripov, daha sonra Taşkent Devlet Üniversitesi Jurnalistika (Gazetecilik) Fakültesine devam etmiş ve buradan 1963 yılında mezun olmuştur. Abdulla Aripov, 1963 yılından itibaren *Yaş Gvardiya* ve *Gafur Gulam* neşriyatlarında muharrir, *Şark Yulduzi* dergisinde ise başmuharrir olarak çalışmıştır. Daha sonra ise, Özbekistan Yazarlar Birliğinin Taşkent şubesinde kâtiplik görevini sürdürmüştür. Aripov, 1984 yılında SSCB Yüksek Meclisinde Özbekistan temsilcisi olarak görev yapmıştır. Uzun yıllar Özbekistan Telif Hakları Kurumunun Başkanlığını yürüten Abdulla Aripov, hâlen Özbekistan Yazarlar Birliğinin Başkanıdır.

Sanat hayatına 1950'li yılların sonlarında şiir yazarak başlayan şair, daha öğrencilik yıllarında yazdığı şiirlerle, özellikle üniversite gençliğinin ilgisini kazanmıştır. 1960'lı yılların başlarında yazdığı "Münacâtı Tingleb" (Münacaati Dinleyerek) adlı şiiriyle adını duyurmuştur. Bu şiir, o dönemde Sovyet sistemini övmek amacıyla yazılan şiirlere bir tepki olarak yazılmıştır. Abdulla Aripov, 1964 yılından itibaren arka arkaya yazdığı "Men Neçün Sevemen Özbekistanını?" (Ben Niçin Seviyorum Özbekistan'ı?), "Yüzme Yüz" (Yüz Yüze), "Tille Balıkçe" (Altın Balıkçık), "Temir Adam" (Robot) gibi şiirleriyle, üstü kapalı da olsa, Sosyalist sistemi ve Sovyet tipi yaşamayı eleştirmiştir. Abdulla Aripov'un bu şiirleri, edebiyat dünyasında büyük akisler uyandırmıştır. Gençler, eserlerinde Abdulla Aripov'u kendilerine örnek almaya başlarlar. Ancak, gençler tarafından büyük bir ilgiyle karşılanan Aripov, öte yandan, Sosyalist sistemi savunanların ağır eleştirilerine maruz kalır. Yazdığı bu ilk şiirlerinden dolayı, bir süre sıkıntılı ve mağdur günler geçirir.

Abdulla Aripov'un ilk şiir kitabı 1965 yılında *Mitti Yulduz* (Minik Yıldız) adıyla yayımlanır. Bu ilk eseri takip eden *Közlerim Yolingde* (Gözlerim Yolunda [1967]), *Anecan* (Anacığım [1969]), *Ruhım* (Ruhum [1971]), *Özbekistan Ka-*

sidesi ([1972]), *Hatırat* (Hatıralar [1974]), *Yurtım Şemali* (Yurdumun Rüzgârı [1974]), *Hayret* (Hayret [1979]), *Hakim ve Ecel* (Hekim ve Ecel [1980]) *Necat Kal'ası* (Kurtuluş Kalesi [1981]) ve *Yıllar Armanı* (Yılların Emeli [1983]) adlı şiir kitapları yayımlanmıştır.

Özbek şairi Aripov; daha sonraki yıllarda da eserler vermeye devam etmiştir. *Işanç Köprükleri* (İnanç Köprüleri [1989]), *Sen Baharni Sağınmadingmi?* (Sen Baharı Özlemedin mi? [1991]), *Münacaat - Saylanma* (Münacaat - Seçmeler [1992]) Bu arada 1978 yılında *Cennetge Yol* (Cennete Yol) adını verdiği bir de manzum piyes yazmıştır.

Abdulla Aripov, 1970'li yıllarda tercüme faaliyetleriyle de meşgul olmuştur. Dante'nin meşhur eseri "*İlahî Komedyâ*"yı Özbek Türkçesine tercüme etmiştir. Ayrıca *Nekrasov*, *Ukrainka* ve *Şevçenko*'dan bazı tercümelemler de yapmıştır. Şairin kendi eserleri de başka dillere tercüme edilmiştir.

1980'lerin sonlarına doğru oluşan hürriyet ve açıklık havasıyla Abdulla Aripov, daha farklı ve yeni ufuklara kanat çırpmaya başlamıştır. Usta şairin daha önceki eserlerinde görülen fikrî, hissî derinliğe ve estetik yüksekliğe bir de hürriyet ve maneviyat eklenince, ortaya çok daha derin ve olgun bir sanat çıkmıştır.

1990'lı yıllar, Aripov'un sanat hayatı ve dünya görüşü bakımından bir dönüm noktası olmuştur. Şair, bu yıllarda hacca gitmiş ve hac hatıralarını hadislerin ışığında şiirleştirmiştir: *Hac Defteri* (Hac Defteri [1992]). Üstelik, şair, bu eserinde ismini *Hacı Abdulla Arif* şeklinde yazdırmıştır.

Yine bu yıllar, bütün Özbek Türklerine olduğu gibi, Abdulla Aripov için de bağımsızlığın başladığı yıllar olmuştur. Ancak, bu yılların, şairin hayatında ayrı bir yeri ve önemi vardır. Özbekistan Cumhuriyeti 31 Ağustos 1991 tarihinde bağımsızlığını ilân etmiştir. Hemen ertesi yıl bu bağımsız devlet için bir "millî marş" yarışması açılmıştır. Pek çok şairin katıldığı bu yarışmanın sonucunda Abdulla Aripov'un şiiri birinciliği elde etmiş ve bu şiir, Özbekistan Cumhuriyeti Yüksek Meclisi tarafından 10 Aralık 1992 tarihinde Özbekistan'ın yeni millî marşı olarak ilân edilmiştir. Özbek Türklerinin "Medhiye" adını verdikleri "millî marş"ın orijinal metnini ve Türkiye Türkçesine aktarılmış şeklini aşağıda vereceğiz.

Şairin şiirlerindeki edebî olgunluk her geçen gün artarak erişilmesi güç duruklara yükselmiştir. Aripov'un şiirlerinde hem fikrî hem de hisî derinlik vardır. Bunlara ilâve olarak yüksek bir estetik de hemen göze çarpar. Şair, şiirlerinde “anne” ve “ lirik kahraman” tiplerini sıkça kullanmış ve üstün bir tarzda ifade etmiştir. Bunlar yanında istiklâl, hürriyet, aşk, sevgi, dostluk, tabiat, insanî münasebetler, özel gün ve zamanlar şiirlerinin önde gelen konuları olmuştur. Onun eserlerinde derin felsefî düşüncelere, millî gurura, isyankâr bir ruha, dinî ve ahlâkî derinliğe, keskin hicivlere ve son derece nazik nüktelere rastlamak mümkündür. Şairin, Özbek Türklerinin millî uyanışında önemli bir paya sahip olduğunu da eklememiz gerekir. Abdulla Aripov için en kısa şekliyle duygu ve çilenin şairi denebilir. Abdulla Aripov, şiirlerinde hem hece veznini hem de aruz veznini kullanmıştır. Bazı şiirleri ise serbest bir tarzda yazılmıştır.

Abdulla Aripov, son yıllarda (1996) oldukça önemli bir esere daha imzasını atmıştır. Aripov, nazım şeklinde yazdığı ve *Sahipkıran* adını verdiği bu en son dramasında (tiyatro eseri) Türk tarihi için son derece önemli bir hadiseye parmak basmıştır. Şair, büyük hükümdar Emir Timur (Timur)'un hayatını ve hizmetlerini konu aldığı bu eserinde, çoğu zaman suistimal edilen Emir Timur ile Yıldırım Beyazıt arasındaki mücadeleye de dikkat çekiyor. Sanatçı, Emir Timur'un hizmetlerini objektif bir şekilde ele aldıktan sonra, zaman zaman bazı meseleleri tartışmaya açmaya da cesaret ediyor: “Sahipkıran” adını taşıyan bu eserde “Hızır” ve “Yesevî” tipleri de yer almıştır. Abdulla Aripov, bir yandan Timur'u överken diğer yandan da Ahmed Yesevî'nin ağzından onun savaşlardaki talanlarını asla affetmeyerek şöyle sesleniyor:

*Niyet kançe cazibeli bolsa hem, Timur,
Kılıç bilen murad hasıl bolmağı güman...
Tilimiz bir, dinimiz bir, iymanımız bir.
Bir hil yumuş yüklenmişdir ikkimizge hem...
Sen tığ bilen, men söz bilen başkardık uni.
Bırak sening yoriğingni yakley almeymen.*

(Niyet her ne kadar cazip olsa da Timur,
Kılıçla muradın gerçekleşmesi şüpheli...
Dilimiz bir, dinimiz bir, imanımız bir.
Aynı iş yüklenmiştir ikimize de...
Sen kılıçla, ben söz ile yaptık bunu.
Ancak, senin yöntemini savunamam.)

Eserde, iki büyük Türk hükümdarı arasında geçen bu mücadelenin perde arkası gözler önüne serilmektedir. Aradaki fitneler, kışkırtmalar büyük bir üzüntü ve pişmanlıkla ele alınır. Eseri okuduğunuzda, bu iki büyük Türk hükümdarı ve yine Kıpçak Türklerinin hükümdarı Toktamış ile Timur arasında mücadeleler olmasaydı, acaba, Türk dünyasının ve Avrupa'nın tarihi nasıl olurdu, diye düşünmekten kendinizi alamıyorsunuz.

Özbek Türklerinin bu büyük sanatkârına 1989 yılında Hamza Devlet Ödülü lââyık görülmüştür. Abdulla Aripov, evli ve altı çocuk babasıdır.

Abdulla Aripov'un Şiirlerinden Örnekler:

Özbekistan Medhiyesi

*Serkuyaş, hür ölkem, elge baht, necat
Sen özing dostlerge yoldaş, mehrیبân!
Yaşnagey ta ebed ilmü fen, icâd
Şuhreting parlasin ta ki bar cihân!*

*Altın bu vadiyer-cân Özbekistân
Ecdâdler merdâne ruhı senge yâr!
Uluğ halk kudreti cüş urgen zamân
Âlemni mehliyâ eylegen diyâr!*

*Bağrı keng Özbekning očmes iymânı
Erkin, yaş evlâdler senge zor kanat!
İstiklâl meş'âli, tinçlik pâsbânı,
Haksever, ane, yurt mengü bol âbâd!*

*Altın bu vadiyeler-cân Özbekistân
Ecdâdler merdâne ruhi senge yâr!
Uluğ halk kudreti cuş urgen zamân
Âlemni mehliyâ eylegen diyâr!
(1992)*

Türkiye Türkçesi ile:

Özbekistan Millî Marşı

Güneşli, hür ülkem, halka mutluluk, kurtuluş
Sen kendin dostlara yoldaş, şefkatli!
Yükselecek ebediyen ilim, fen ve icat
Şöhretin parlansın, dünya durdukça!

Altın bu vâdiler, can Özbekistan
Ecdâdın merdane ruhu sana yâr!
Ulu halk kudretinin coştuğu zaman
Âlemi kendine çeken diyâr!

Bağrı geniş Özbeğin silinmez imanı
Hür, genç nesiller sana destek!
İstiklâl meşalesi, barışın koruyucusu
Haksever, ana yurt, daima ol âbât!

Altın vâdiler, can Özbekistan
Ecdâdın merdane ruhu sana yâr!
Ulu halk kudretinin coştuğu zaman
Âlemi kendine çeken diyâr!

Özbekistan

Yurtım, senge şe'r bitdim bu kün,
 Kiyasingni tapmadim aslâ
 Şâirler bar, öz yurtın bütün
 Âlem ara atagen tenhâ.
 Ular şe'ri uçdi köp yirak
 Kanatide kümüş diyârı.
 Bir ölke bar dünyada birak
 Bitilmegen dastandır barı:
 Fakat âciz kalemim benim,
 Özbekistan Vatanım benim.

Yürmesmen heç behiştni izleb,
 Tapalmasam çekmesmen elem.
 Otirmasmen ertekler sözleb,
 Musalla deb yonmasmen kalem.
 Köklemingden alib sûrûni,
 Davruğ saldı üstaz Alimcan,
 Gafur Gulam tuygen gururni
 Kılmak mümkün dünyage dastan.
 Alis tarih kademim benim,
 Özbekistan Vatanım benim.

Keçmişing bar çından hem uzak,
 İlğay almas barçasin közim.
 Maktamasmen mâziyni, birak
 Ötmişingni oylaymen bir zum.
 Zabtge alib keng Asiyani,
 Bir zat çıkdi mağrur, davângir.
 İkki asr yarim dünyâni.
 Zir kakşatdi aksak cehângir.
 Demem, bu kün u benim, benim,
 Özbekistan Vatanım benim.

*Babalardan söz ketse zinhâr,
Bir kelâm bar gep evvelide.
Âsmân ilmi tuğılgen ilk,
Koreganiy cedvellerinde.
Kâtîl kolı kılıç saldı mest,
Kuyaş bolib uçdı tille baş.
Dostlar kökde yulduzlar emes,
U Uluğbek közidegi yaş.
Yerde kalgen, u, tenim benim,
Özbekistan Vatanım benim!*

*Köz aldım den keçer asrlar,
Köz köz etib nuksu çirâyın
Sersan ötgen neçe nesiller,
Tapalmesden tuğılgen câyin.
Amerika sehrlı diyâr,
Uhlar edi Kolumb hem hâli,
Dengiz artın yarıtıdı ilk bar,
Beruniyning akl meş'ali.
Kolumbda bar elemim benim,
Özbekistan Vatanım benim.*

*Köp cehângir körgen bu dünyâ,
Hemmesige güvâh yer astı.
Lekin, dostlar, şe'r ehli ara
Cehângiri kem bolar, rasti.
Beş asrkim, nazmiy sarâyni
Titreledi zencirbend bir şer.
Temur tıǵı yetmegen câyni
Kalem bilan aldı Alişer.
Dünya boldı çemenim benim,
Özbekistan Vatanım benim.*

Babalardan sözledim, amma
 Bir zat barkim, beriden süyük:
 Büyüklerge bahş etgen dehâ,
 Ana halkım, özingsen büyük.
 Sen özingsen, eng songgi nânin
 Özi yemey oğlıge tutgen.
 Sen özingsen, ferzendler nânin
 Asrlerden apiçleb ötgen.
 Ana halkım, can tenim benim,
 Özbekistan Vatanım benim.

Baş üstingden ötdi köp zamân,
 Ötdi Budda, ötdi Zerdüşti
 Her uçragen nakesu nâdân,
 Ane halkım, yakangden tutdi.
 Seni Çingiz gazabge tolib
 Yokatmakçı boldi dünyâden.
 Celâlaliddin samani bolib
 Sakrab ötding Amuderyâden
 Sensen oşal samanim benim,
 Özbekistan Vatanım benim.

Taleingde bar eken yaşaş,
 Gah kan içding, gahide şarâb.
 Bolmay turib, yurtim hamtalaş
 Baş üstingde keldi inkılâb.
 Çare isteb ceng meydaniden
 Semâlarge uçdı ünlering.
 Şehidlerning kırmız kaniden
 Alvan boldı kara tünlering.
 Kange toldı kefenim benim,
 Özbekistan Vatanım benim!

Lekin âftâb paymâl olmas,
Kavaklarde kalmas ay nuri.
Kolin çözdî Lenin beğaraz-
Mazlumlarning büyük gamhori.
Kılıç sermab tole tangide
Özligingni tanib kalding sen
Ve Hamzaning katre kanide
Özbekistan namin alding sen.
Nami kutluğ gülşenim benim,
Özbekistan Vatanim benim.

Tinç turermi bu köhne âlem,
Tinç turermi dağuli zaman.
Ârâmingni buzdi sening hem
Faşist degen vahşiy alaman.
Kanim akdi Dantsigde benim,
Sabir Rahim yıkılgen çağde.
Lekin, yurtım, kezalmes şanim
Özbekistan atalgen bağde,
Sen-ku namus ve şanim benim,
Özbekistan Vatanim benim.

Keç küz edi, men seni kördim,
Derezemden bakardı birav.
U sen eding, a, dehkan yurtim,
Turar eding yalangtöş, yayav.
Taşkarıda iziller yamğır,
Kir, babacan, yayragil bir az.
Deding: Pahtam kaldı-ku ahir,
Yığıştıray kelmeşden ayaz.
Ketding, umri mahzunim benim...
Özbekistan Vatanim benim.

Sen ketersen belki yırakka,
Ferganade belki balkarsen.
Belki çıkıp akargen takka,
Çopan bolib gülhan yakarsen.
Belki üstaz Aybekdek tolib
Yazacaksın yeni bir dastan.
Belki Habib Abdulla bolib,
Sahralarda açacaksın kân.
Tuprağı zer, ma'denim benim,
Özbekistan Vatanım benim.

Meyli, yurtım, kezseng hem dünyâ,
Fezalterge koyseng hem kadem,
Özligingni unutma asla,
Unutma heç, anecan ölkem.
Bir oğlingdek men hem bu zamân
Keçmişingni kıldım tãmâşa.
Ikbâlingni körâldim ayân
Erkin ve hür kenglikler oşa.
Ikbâli hür, şoh-şenim benim,
Özbekistan Vatanım benim.

Zaval körme heç kaçan, ölkem,
Zaval bilmes şu yaşing bilen.
Muzaffer bol, ğâlib bol, ölkem,
Dostu yâring, kardaşing bilen.
Asrlarning silsileside
Bâkiy turgey kâşâneng sening,
Uluğ beşer âleside
Mengü yaruğ peşâneng sening.
Mengü yaruğ meskenim benim,
Özbekistan Vatanım benim.

Türkiye Türkçesi ile:

Özbekistan

Yurdum, sana şiir yazdım bugün,
Benzerini bulamadım asla.
Şairler var, kendi yurdu için bütün
Âlemde demişler bir tane.
Onların şiiri uçtu çok uzak,
Kanadında gümüş diyârı.
Bir ülke var dünyada ancak,
Yazılmamış destandır tamamı:
Yazmaktan âciz kalemim benim.
Özbekistan, vatanım benim.

Dolaşmam hiç cenneti arayarak,
Bulamasam da çekmem elem.
Oturmam ben masallar söyleyerek,
Musalla diyerek yontmam kalem.
Baharından alıp huzuru,
Meşhur oldu üstat Âlimcan,¹
Gafur Gulam'ın duyduğu gururu
Kılmak mümkün dünyaya destan.
Uzun tarih adımım benim,
Özbekistan, vatanım benim.

Geçmişin var gerçekten çok eski,
Göremez hepsini gözüm.
Övmüyorum geçmişi ancak,
Tarihini düşünüyorum bir an.
Zaptedip geniş Asya'yı,
Bir adam çıktı mağrur,?...
İki asır yarısını dünyanın,

¹ Özbek Türklerinin büyük şairi Hamid Alimean (1909 - 1944).

Yerinden oynattı Aksak Cihangir.
Demem bugün o benim, benim,
Özbekistan, vatanım benim.

Atalardan söz açıldığında,
Bir kelâm var, sözün başında.
Astronomi ilmi ilk doğduğunda
Köregânî cetvellerinde.
Katil eli kılıç çaldı sarhoş,
Güneş olup uçtu altın baş.
Dostlar, göktekiler yıldız değil,
Onlar Uluğbey'in gözündeki yaş.
Yerde kalan, a(h), tenim benim,
Özbekistan, vatanım benim.

Gözümün önünden geçer asırlar,
Göstererek cazibesini ve güzelliğini
Sersem gibi nice nesiller,
Bulamadan doğduğu yeri.
Amerika; sihirli diyar,
Uykuda olurdu Kolomb daha,
Aydınlatmasaydı deniz ötesini,
Eğer Birûnî'nin akıl meş'alesi.
Kolamb'da var elemim benim,
Özbekistan, vatanım benim.

Çok cihangir gördü bu dünya,
Hepsine şahittir; yerin altı.
Fakat dostlar, şiir ehli arasında,
Cihangiri az bulunur, doğrusu.
Beş asırdır şiirin sarayını,
Titretiyor zincirle bağlı bir arslan.

Timur'un kılıcının uzan(a)madığı yeri,
Kalemle aldı Ali Şîr (Nevâî).
Dünya oldu çemenim benim,
Özbekistan, vatanım benim.

Atalardan söz ettim, ama
Biri var ki, hepsinden sevimli:
Büyüklere bahşeden deha,
Ana halkım, sensin büyük.
Sen kendinsin, en son ekmeğini
Kendi yemeyip oğluna veren,
Sensin çocuklarının şanını
Asırlardır taşıyıp duran.
Ana halkım; canım, tenimdir benim,
Özbekistan, vatanım benim.

Başından geçti birçok devir,
Geçti Budizm, geçti Zerdüştlük.
Her rastlayan namert ve cahil,
Ana halkım, tuttu yakandan.
Seni, Cengiz gazaba gelip
Yok etmek istedi dünyadan.
Celâleddin² cins at olup
Atlayıp geçtin Amuderya'dan.
Sensin o cins atım benim,
Özbekistan, vatanım benim.

Talihinde var imiş yaşamak,
Bazen kan içtin bazen de şarap.
Olmadan yurdun paramparça
Senin başına geldi inkılâp.

² Harzemşahlar sülâlesinden Celâleddin Harzemşah.

Çare arayıp savaş meydanından,
Göklere yükseldi feryatların.
Şehitlerin al kanından,
Elvan c!du kara gecelerin.
Kanla doldu kefenim benim,
Özbekistan, vatanım benim.

Ancak, güneşe zeval olmaz,
Kovuklarda kalmaz ayın nuru.
Elini uzattı Lenin garazsız;
Mazlumların büyük dert ortağı
Kılıç çekmeden kader şafağında
Kim olduğunu bildin sen,
Ve Hamza'nın³ bir damla kanında
Özbekistan namını aldın sen.
Nanı kutlu gülşenim benim,
Özbekistan, vatanım benim.

Sakin durur mu bu eski âlem,
Sakin durur mu bu fesat zaman.
Huzurunu bozdu bozdu senin de
Faşist denen vahşi Alman.
Kanım akdı Dantsig'de⁴ benim,
Sabir Rahim⁵ öldüğü zaman.
Lâkin, yurdum, gezemez düşman
Özbekistan adlı bağda,
Sen ki namusum ve şanıım benim,
Özbekistan, vatanım benim.

3 Özbek Tüirklerinin büyük şairi Hamza Hakimzade Niyaziy (1889-1929).

4 Almanya'da Berlin yakınlarında bir yer.

5 Almanlarca İkinci Dünya Savaşında öldürülmüş olan Özbek general.

Güz sonu idi, ben seni gördüm,
Penceremden bakıyordu biri.
O sendin, ey benim çiftçi yurdum,
Duruyordun bağı açık, ayağı çıplak,
– Dışarda şarıldamakta yağmur,
Gir, dedeciğim, dinlen biraz.
Dedin: – Pamuğum kaldı daha,
Derleyip toplayayım, gelmeden ayaz.
Gittin, ömrü hüzünle dolum benim...
Özbekistan, vatanım benim.

Sen gidersin belki uzağa,
Fergana'da belki parlarsın.
Belki çıkıp ağaran dağa,
Çoban olup ateş yakarsın.
Belki üstat Aybek⁶ gibi olup
Yazarsın yeni bir destan.
Belki Habib Abdulla⁷ olup
Sahralarda açarsın kân.*
Toprağı altın, madenim benim,
Özbekistan, vatanım benim.

Peki, yurdum, gezsene de dünyayı,
Fezalara atsan da adım,
Özünü unutma asla,
Unutma hiç, anacığım ülkem.
Bir evlâdın olarak ben de bu zaman
Geçmişini eyledim temaşa.
Talihini görebildim ayan beyan
Serbest ve özgür düzlükler aşarak
Geleceği parlak, tatlı ve sevimli benim
Özbekistan, vatanım benim.

6 Özbek Türklerinin önde gelen şair ve yazarlarından Musa Taşmuhammed oğlu Aybek (1905-1908).

7 Özbek Türklerinden olup Lenin ödülünü de kazannış meşhur kimyager.

* kân: Maden ocağı.

Zeval görme hiçbir zaman, ülkem,
 Zeval bilmeyen şu yaşınla
 Muzaffer ol, galip ol, güçlü ol,
 Dostun, yârin ve kardeşinle.
 Asırlar boyunca
 Bâki kalsın köşkün senin,
 Ulu insanlık âleminde,
 Ebediyen aydınlık alnın senin,
 Ebediyen aydınlık meskenim benim,
 Özbekistan, vatanım benim.

Tille Balıkçe

*Tuhumdan çıkdıyu, keltirip uni
 Şu layka havuzçe taman atdılar.
 Teşlendik uşak yep ötedi küni,
 Hâru has, hazanlar üstün yapıdılar.*

*Dünyada körge ni şu tar havuzçe
 Ve mudrak tallarning aççığ hazanı,
 Menge elem kılar, tille balıkçe
 Bir kölmek havuz dep biler dünyanı...*

(1965)

Türkiye Türkçesi ile:

Altın Balıkçık

Yumurtadan çıkar çıkmaz getirip onu,
 Şu çamurlu havuzcuğa attılar.
 Atılan kırıntılarını yemekle geçer günü,
 Çer çöp, hazan yaprakları üstünü örttüler.

Dünyada tek gördüğü şu dar havuzcuk
 Ve mahmur söğütlerin acı hazanı,
 Bana elem verir altın balıkçık
 Bir çömlek havuz sanır dünyayı.

I
Anecan

(Anem Turdı Kervan Kızı hatırasige)

Neçe künki yok aramım,
Kelalmeymen huşımge.
Anecanım keçeleri
Kirib çıkar tüşımge.
Kollarıda ak yelpuğıç
Ay nurıda yaltırar.
Anecanım imleb meni
Kaşlerige çakırar.
Keltirerler gaha beşik
Közleride heyecan.
Yatar payting boldi-ku der.
Kele kal, der balacan.
Kaylergedir yügüremen,
Figanımdan çıkar dud.
Yığlama, deb kollerımge
Tutkazarlar song tabut.
Tangde ruhsız köz açamen.
Kavuriler tende can.
Anecanım, bundey kılma,
Bundey kılma, anecan.
Ahır özing der eding-ku,
Sileb öksük başımni:
– Endi senge bersin umr.
Senge bersin yaşımni.
Efsus özing erte ketding.
Erte ketding alemden.
Ülkelerim bağrım ezer.
Ecredik deb anemden.
Bevakt hazan bolmey her kim

Yaşab ötsin dünyade.
 Anecanım, her kim aşın
 Aşab ötsin dünyade
 Gerçi fena her kimsege
 Ezeliy bir kismetdir.
 Lekin, ane, tiriklik hem
 Bilseng, yarım hikmetdir.
 Tüşlerimde, meyli, başım
 Sileb turgin, anecan.
 Kalgenlerge endi umr
 Tileb turgin, anecan. (...)

II

Anecân

U kün çetde ah çekerdim
 Ğussalarning destiden.
 Sen atamge pul beribsen.
 Aytibsenki, anesizlik
 Kelmesin heç oyige.
 Sarf kilingiz, minge emes,
 Abdullaning toyige.
 A, oğlingge sen şefkatni
 Bilerding-ku anecân
 Bundan köre bağrım oyseng
 Bolardi-ku, anecân.
 Zerregine rahm etgeli
 Sabring minge yokmidi?
 Anecânım bundan özge
 Cebring minge yokmidi?
 Yokmidi heç özge geping-
 Nale kilib söyleseng.
 Nehat, ahır songgi dem hem

Ferzendingni oyleseng.
Ahır arzu kaçib ketmes,
Bitkezer-ku tirikler.
Anecânım, bir künini
Ötkezer-ku tirikler.
Unitiler gussaler hem,
Arzuler hem çözer boy.
Anecânım, belki bir kün
Aytgeningdey bolar toy.
Belki sening kabring üzre
Kökergende gül-çeçek,
Astanemge kadem koyar,
Sen istegen kelinçek.
Kimdir uning yollerige
Belki gül hem saçadi.
Belki munis anecânım
Kel, deb kuçak açadi.
Belki dostler devreside
Kemim bolmes heç kaçan.
Lekin seni oşa demde
Kayden tapey, anecân.

III

Anecân

Esimdedir, titrer edim-
Ėamgin, bolış pestide,
Kitabimni kördim nâgâh
Başginenning astide.
Taşdey katdim oşal ani
Bar takatden ayrilib.
– Şair oğlim, – deding mence
Sekingine kayrilib.

Anecânım, song bar munge
 Nefes kılding u zamân.
 Şair bolgin, deye belki
 Heves kılding u zamân.
 Anecânım, belki men hem
 Bir kün şakka tolarmen.
 Belki men hem aytgeningdey
 Bir kün şair bolarmen.
 Küyley desem hurmetingni
 Uşbu künde tilim lâl.
 Belki fakat şu sebebli
 Şair bolsam, ehtimal.
 Belki sersan-arâsatta
 Kalıb ketmes bu tenim,
 Kemalimni körer belkim
 Yurtım, ana Vatanim.
 Payti kelib turar bir kün
 Peymâne hem beâmân.
 Küzeterler meni hem song
 Senge taman, sen taman.
 Belki u kün başım üzre
 Dostler baş hem egedir,
 Oşa demgi ikbalim hem,
 Anecânım, sengedir.
 Dilde neki cür'etim bar,
 Dilde neki heyecân-
 Beri, beri senge bolsin,
 Senge bolsin, anecân.
 Senge bolsin bar hayatim,
 Namım, şanım bir yole,
 Hatirengge uşbu şe'ni
 Yazdi oğling Abdulla.

(1966)

Türkiye Türkçesi ile:

I

Anneciğim

(Annem Turdı Kervankızı'nın hatırasına)

Nice gündür yok huzurum,
Gelemiyorum kendime.
Anneciğim geceleri
Girip durur düşüme.
Elinde ak yelpaze
Ay ışığında parlar.
Anneciğim gösterip beni
Yanına çağırır.
Getirir bazen beşik
Gözlerinde heyecan.
Yatma vaktin geldi ya, der,
Gel artık der, yavrucuğum.
Bir yerlere koşarım,
Figanımdan çıkar duman.
Ağlama, diyerek ellerime
Tutuşturlar sonra tabut.
Seherde hâlsiz gözlerimi açarım,
Kavrulur tende canım.
Anneciğim, böyle yapma.
Böyle yapma, anneciğim.
Hani sen derdin ya,
Okşayıp yetim başımı:
– Şimdi sana versin ömür,
Sana versin yaşımı.
Yazık ki sen erken gittin.
Erken gittin âlemden.
Kardeşlerim bağrımı ezer.
Ayrıldık diye annemizden.

Zamansız hazan olmadan herkes
Yaşayıp dursun dünyada.
Anneciğim, herkes kısmetini
Yiyip dursun dünyada.
Gerçi yokluk herkese
Ezelî bir kısmettir.
Lâkin, anne, yaşamak da
Bilsen, yarım hikmettir.
Düşlerimde, peki, başımı
Okşayıp dur, anneciğim.
Kalanlara şimdi ömür
Dileyip dur, anneciğim.

II

Anneciğim

O gün kenarda âh çekerdim
Kederlerin elinden
Sen babama para vermişsin
Yastığının altından.
Demişsin ki annesizlik
Gelmesin hiç aklına
Harcayınız, bana değil,
Abdulla'nın düğününe.
A, oğluna sen şefkati
Bilirdin ya anneciğim.
Onun yerine bağrımı delsen
Daha iyiydi ya, anneciğim.
Bir zerrecik olsun acımaya
Sabrın bana yok muydu?
Anneciğim, bundan başka
Cebrin bana yok muydu?
Yok muydu hiç başka sözün,

İnleyerek söyleseydin.
Hayret, son nefesinde de
Çocuğunu düşünmüşsün.
Son arzu yerde kalmaz,
Yerine getirir yaşayanlar.
Anneciğim, bir gününü
Geçirir ya yaşayanlar.
Unutulur kederler de,
Arzular da atar boy.
Anneciğim, belki bir gün
Söylediğin gibi olur düğün.
Belki senin kabrin üzre
Yeşerdiğinde gül çiçek,
Eşiğime adım atar,
Senin istediğin gelincik.
Birisi onun yollarına
Belki, gül de saçar.
Belki, munis anneciğim
Gel, deyip kucak açar.
Belki dostlar arasında
Eksiğim olmaz hiçbir zaman
Ancak, seni o zaman
Nereden bulayım anneciğim?

III

Anneciğim

Aklımdadır, titrerdim
Gamlı, yastık altında.
Kitabımı gördüm ansızın
Başcağızının altında.
Taş gibi donup kaldım
Var gücümde ayrılıp.
– Şair oğlum, dedin bana

Sakince dönerek.
Anneciğim, son defa bana
Nefes verdin o zaman.
Şair ol, diye belki
Heves ettin o zaman.
Anneciğim, belki ben de
Bir gün ışıkla dolarım.
Belki ben de dediğin gibi
Bir gün şair olurum.
Dile getireyim desem hürmetini
Bugün dilim lâl.
Belki, sadece bu sebepten
Şair oldum ihtimal.
Belki, arasatta perişan
Kalıp gitmez bu tenim,
Kemâlimi görür belki,
Yurdum, ana vatanım.
Zamanı gelip dolar bir gün
Kadehler de amansız
Uğurlarlar beni de sonunda
Sana doğru, senden tarafa
Belki o gün başım üzre
Dostlar baş da eğerler.
O zamanlar ikbalim de,
Anneciğim sanadır.
Gönlümde ne kadar cüretim varsa
Gönlümde ne kadar heyecan.
Hepsi, hepsi senin olsun,
Senin olsun anneciğim.
Senin olsun tüm hayatım,
Adım, şanımlar bir defa,
Hatıran için bu şiiri
Yazdı oğlun Abdulla.

Sen Baharni Sağınmadingmi?

Uyđanuvđi bađlarni kezdim,
Tapay dedim kırdan izingni.
Yanađıngden reng algen dedim.
Lalezarge burdim yuzimni,
Uđretmedim amma ozingni,
– Sen baharni sağınmadingmi?

Uzaklardan zalvarli tađlar,
Hayalimni keldiler basib.
Keđdi kanđa intizar ıađlar,
Vasling menge bolmadi nasib,
Sensiz men hem, bahar hem đarib,
– Sen baharni sağınmadingmi?

Ungurlerde sakraydi ahu,
Nametekde sa've mitticân.
Karlıklerden sıpkarilgen suv
Derelerde uradi cevlan.
Nigahimden fakat sen pinhan,
– Sen baharni sağınmadingmi?

Mana, bugun nevrozi alem,
Dostlerimge gueller tutarmen.
Kaylardedesen, sevgili erkem...
Kolimde gul, seni kuterme,
Umrime boyi carleb oterme:
– Sen baharni sağınmadingmi?

(1963)

Türkiye Türkçesi ile:**Sen Baharı Özlemedin mi?**

Uyanan bahçeleri gezdim,
Bulurum diye kırlarda izini.
Yanağından renk almıştır diye;
Lâle bahçesine çevirdim yüzümü,
Bulamadım ancak, seni,
– Sen baharı özlemedin mi?

Uzaktan yüce dağlar,
Hayalimi geldiler doldurup.
Geçti ne kadar intizar çağlar,
Kavuşmak bana olmadı nasip,
Sensiz ben de bahar da garip,
– Sen baharı özlemedin mi?

Uçurumlardan zıplar âhu,
Rânâ gülünde kuş minnacık.
Karlıklardan eriyip çıkan su
Derelerde dolaşır durur.
Bakışlarımdan sadece sensiz gizli,
– Sen baharı özlemedin mi?

İşte, bugün nevruz günü,
Dostlarıma çiçekler sunarım.
Nerelerdesin sevgili nazlım...
Elimde çiçek, seni beklerim,
Ömür boyu söyleyip dururum:
– Sen baharı özlemedin mi?

Ana Tilimge

Ming yillerkim, bülbül kelâmi
Özgermeydi, yahlit hemişe.
Amma şorlik totining hali
Özgelerge taklid hemişe.

Ana tilim, sen barsen, şeksiz
Bülbül küyün şe'rge salamen.
Sen yokalgen küning, şubhesiz,
Men hem toti bolib kalem...

(1965)

Türkiye Türkçesi ile:

Ana Dilime

Binlerce yıldır bülbülün kelâmı
Değişmez, bütündür daima.
Ancak, uğursuz papağanın hâli
Başkalarını taklittir daima.

Ana dilim, sen varsın, şüphesiz
Bülbülün şarkısını şiire katayım.
Senin kaybolduğun gün, şüphesiz,
Ben de papağan olup kalırım...

II

İbret

*Rucu kılmadiler Hazret Peyğambar
Ne yüksek sarayge, ne altın tahtge.
Kaygedir talıkıb etgende sefer
Süyenib dem aldi bir tüp derahhtge.*

*Kim aytar, dünyada kibr üstivar,
Kim aytar, umrning ma'nasi şuhret.
Resul kemterinlikni kılıb ihtiyar,
Ta mahşer bizlerge kaldırdı ibret.*

*Resul emr kıldı: – Kesing darahtni,
Oylemeng, barlıkka yokdir himmetim.
Payğamber darahti berghey deb bahtni
Sığınıb yürmesin unge ümmetim.
(1991)*

Türkiye Türkçesi ile:

II

İbret

Aldanmadı Hazret-i Peygamber
Ne yüksek saraya ne altın tahta.
Bir yerlere yorgun ederken sefer
Yaslanıp dinlendi bir ağaca.

Kimi der, dünyada kibir kuvvet
Kimi der, ömrün anlamı şöhret,
Resul tevazuyu edip tercih,
Ta mahşere kadar bizlere bıraktı ibret.

Resul emretti: – Kesin ağacı.
Sanmayın, varlığa yoktur himmetim.
Peygamber ağacı verecek diye huzuru
Sığınıp durmasın ona ümmetim.

KAYNAKLAR

1. Aripov, Abdulla, *İşanç Köprikleri*, Gafur Gulam Neş., Taşkent 1989.
2. Komisyon, *Özbek Sovet Edebiyatı Tarihi*, "Okıtuvçı" Neş., Taşkent 1990.
3. Aripov, Abdulla, *Sen Baharni Sağınmadıngmi?* "Yazuvçı" Neş., Taşkent 1991.
4. Aripov, Abdulla, *Münacat (Saylanma)*, Gafur Gulam Neş., Taşkent 1992.
5. Hacı Abdullaa Arif, *Hac Defteri*, Taşkent 1992.
6. Mirveliyev, S. *Özbek Edibleri*, "Fen" Neş. Taşkent 1993.
7. Aripov, Abdulla, *Sahibkıran*, Gafur Gulam Neşriyatı, Taşkent 1996.